

KADERS BIBLIOTHEEKWERK WESTERKWARTIER

Datum: 09-10-2023

Plaats: Leek

Schrijver: Esther Kooi

Vastgesteld door college op d.d.: 17-10-2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Aanleiding.....	2
Hoofdstuk 1: De bibliotheek	4
De bibliotheekwet	4
Maatschappelijke opgaven	4
Informatiepunt Digitale Overheid (IDO)	4
De Zorgplicht vanaf 2025.....	5
Hoofdstuk 2: De huidige bibliotheek in het Westerkwartier	5
Biblionet Groningen	5
Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI).....	5
Samenwerking met andere partijen.....	5
Het huidige aanbod van Biblionet Groningen in het Westerkwartier	6
Ontwikkelingen na de herindeling	7
Hoofdstuk 3: het bibliotheekwerk in het Westerkwartier vanaf 2024	8
Visie op het bibliotheekwerk	8
Toepassen van deze visie in het Westerkwartier	9
Conclusie	13

Aanleiding

Voor u ligt de kadernotitie bibliotheekwerk Westerkwartier. Met deze notitie geven we het belang van het bibliotheekwerk aan en geven we inzicht over hoe we het bibliotheekwerk willen vormgeven. Verschillende ontwikkelingen zijn aanleiding geweest om deze kadernotitie op te stellen. Hierbij gaat het om ontwikkelingen die door de overheid zijn vastgesteld, maar ook maatschappelijke en gemeentelijke ontwikkelingen die in de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden.

Landelijke ontwikkelingen

Met de komst van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) is er een ontwikkeling ontstaan waarbij de bibliotheken zich in toenemende mate richten op de brede ontwikkeling van inwoners. In november 2022 heeft staatssecretaris Uslu een kamerbrief¹ gestuurd waarin zij aangeeft het bibliotheekstelsel verder te willen versterken. In deze kamerbrief verwoordt zij dit als volgt:

Het kabinet heeft besloten te streven naar een 'toekomstgerichte bibliotheekvoorziening in elke gemeente'. Het begrip 'toekomstgerichte bibliotheekvoorziening' omvat verschillende aspecten. Ik versta hieronder: een goed bereikbare openbare bibliotheek die de hele breedte aan maatschappelijke bibliotheekfuncties aanbiedt en daarmee van belang is voor de lokale gemeenschap. Het is een fysieke plek met een relevante digitale aanwezigheid en een robuuste bestuurlijke en financiële verankering.

In de kamerbrief beschrijft de Staatssecretaris op welke manier het bibliotheekwerk vormgegeven zou moeten worden. Dit wordt in 2023 en 2024 ondersteund met een financiële impuls voor gemeenten om het bibliotheekwerk te verbeteren (SPUK Bibliotheken). Naar verwachting gaat er vanaf 2025 een zorgplicht voor gemeenten gelden, deze lijkt gepaard te gaan met extra financiële middelen vanuit de Rijksoverheid. In de troonrede van 2023 benadrukt de Koning het belang van de bibliotheek als plek waar mensen kunnen lezen, leren en elkaar ontmoeten.

Maatschappelijke ontwikkelingen

In de afgelopen jaren hebben meerdere belangrijke ontwikkelingen invloed gehad op het bibliotheekwerk. De aandacht die er is voor minder geletterden, voor digitale inclusie en de wens om een ontwikkelingsaanbod te bieden voor alle inwoners, maakt dat de nadruk minder is komen te liggen op het uitlenen van boeken en meer op de maatschappelijk educatieve functie van de bibliotheek. Dit betekent dat de bibliotheken zich veel meer richten op het inzetten van activiteiten om inwoners te ondersteunen in hun ontwikkeling. Daarnaast is Biblionet Groningen zich steeds meer gaan inzetten op andere vormen van dienstverlening, zoals het aanbieden van e-books, het online reserveren en thuisbezorgen van boeken. Door de komst van Corona zijn deze ontwikkelingen in een stroomversnelling geraakt.

Gemeentelijke ontwikkelingen

In de provincie Groningen is Biblionet Groningen de organisatie die het bibliotheekwerk uitvoert. Zij hebben het bibliotheekaanbod uitgesplitst in verschillende onderdelen en deze ondergebracht in een financieringsstructuur. Het is aan elke gemeente afzonderlijk om keuzes te maken in het aanbod van Biblionet. In de gemeente Westerkwartier wordt het aanbod nog steeds ingekocht op basis van de afspraken die voor de herindeling met de afzonderlijke gemeenten gemaakt zijn. Dit heeft tot gevolg dat het aanbod van Biblionet niet gelijkmatig over de gemeente is verspreid.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/04/een-abonnement-op-de-hele-wereld-versterken-van-het-stelsel-van-openbare-bibliotheken>

Daarbij zijn er geen bewuste keuzes gemaakt of het inhoudelijke aanbod nog aansluit bij de huidige tijd. Het is nodig om de afspraken te actualiseren en gelijkmatig te verdelen over de gemeente.

Kadernotitie bibliotheekwerk

De genoemde ontwikkelingen geven voldoende aanleiding om opnieuw te kijken naar de manier waarop we het bibliotheekwerk organiseren in het Westerkwartier. De vragen die we onszelf hierbij stellen zijn:

- Welke diensten worden momenteel aangeboden in het Westerkwartier?
- Hoe is de verdeling over de gemeente?
- Passen de huidige subsidieaanvragen bij de vragen uit onze gemeente?
- Wat vinden we een wenselijke situatie in onze gemeente?
- Welke veranderingen moeten we daarvoor doorvoeren in het bibliotheekwerk?

Gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk in het Westerkwartier

Als gemeente vinden we het belangrijk dat iedereen mee kan doen in onze samenleving. Dit is terug te lezen in het Coalitieakkoord gemeente Westerkwartier 2022-2026. De visie op het bibliotheekwerk sluit aan bij ambitie 4: een leefbaarder en gezonder Westerkwartier en bij ambitie 5: meedoen en samen zorgen voor minder armoede. Daarom hebben we de gemeentelijke visie op het bibliotheekwerk als volgt verwoord:

De bibliotheek is er voor iedereen. Het is een plek waar je kan lezen, ontwikkelen en ontmoeten. De voorzieningen van de bibliotheek zijn dichtbij, in de vorm van een bibliotheekvestiging, digitale ondersteuning, spreekuren voor inwoners of een andere vorm van dienstverlening. Hierbij houden we rekening met de grootte van de gemeente en de grote hoeveelheid dorpen die onze gemeente kent.

De bibliotheek werkt samen met maatschappelijke partners. Hierdoor werken we met elkaar aan een inclusieve samenleving waarbij iedereen mee kan doen. Onze bibliotheekvoorzieningen ontwikkelen mee richting een maatschappelijke bibliotheek die midden in de samenleving staat.

Deze gemeentelijke visie sluit aan bij de visie van Biblionet Groningen. Hierin staat beschreven dat Biblionet Groningen zich inzet voor het voorkomen van laaggeletterdheid, het bevorderen van digitale inclusie en een leven lang ontwikkelen voor alle inwoners van de provincie Groningen.

Leeswijzer

In het eerste deel richt dit kaderdocument zich op de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken en op de manier waarop Biblionet dit in onze provincie vormgeeft. Hierna beschrijven we de bestaande situatie in het Westerkwartier. In hoofdstuk drie beschrijven we hoe we het bibliotheekwerk in het Westerkwartier vanaf 2024 vorm willen geven en het laatste hoofdstuk beschrijft de financiële consequenties van de veranderingen.

Hoofdstuk 1: De bibliotheek

De bibliotheekwet

Het Bibliotheekwerk is gebaseerd op de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). Deze wet is sinds 1 januari 2015 van kracht. De Wsob verankert de landelijke digitale bibliotheek als een rijkstaak. Daarnaast brengt het lokale bibliotheken, provinciale serviceorganisaties en de Koninklijke Bibliotheek tezamen in één bibliotheeknetwerk, waarvoor de drie overheidslagen gezamenlijk verantwoordelijk zijn. De wet stelt dat het geven van publieke toegang tot informatie en cultuur het doel van een bibliotheek is. Vanuit de Wsob worden vijf wettelijke taken benoemd:

1. Kennis en informatie ter beschikking stellen.
2. Ontwikkeling en educatie bieden.
3. Lezen bevorderen en het laten kennismaken met literatuur.
4. Ontmoeting en debat organiseren.
5. Kennis laten maken met kunst en cultuur.

De eerste functie is de klassieke uitleenfunctie. De andere functies gaan over het werken aan maatschappelijke doelen, zoals bijvoorbeeld leesbevordering, de aanpak van laaggeletterdheid en het digitaal vaardiger maken van inwoners. De vijf functies kunnen zowel fysiek als digitaal geleverd worden.

Maatschappelijke opgaven

De wettelijke taken vanuit de Wsob zijn uitgewerkt in een landelijk convenant² waarop alle bibliotheken hun aanbod gebaseerd hebben. Het convenant bevat een drietal maatschappelijke opgaven waarin beschreven staat hoe er aan de taken gewerkt wordt.

1. Geletterde samenleving – Bevorderen geletterdheid en leesplezier:

De geletterde samenleving wordt ook beschreven als 'taal als basis en plezier in lezen'. Het gaat specifiek over de ontwikkeling van lezen en schrijven. Hierbinnen is een preventief aanbod (0 – 18 jaar) en curatief aanbod (18 jaar en ouder). Het preventieve aanbod is gericht op het stimuleren van leesplezier bij kinderen. Het curatieve aanbod ligt in de samenwerking die rondom de taalhuizen is georganiseerd en is gericht op het bevorderen van de leesvaardigheden van volwassenen.

2. Participatie in informatiesamenleving – Digitale inclusie en digitaal burgerschap:

Digitalisering en technologie hebben een steeds grotere impact op ons leven. Iedereen moet kunnen meedoen in de digitale samenleving. Binnen deze opgave wordt ondersteuning aangeboden gericht op het vergroten van de digitale vaardigheden van inwoners.

3. Leven lang ontwikkelen – basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid:

Bibliotheken dragen als partner in lokale en regionale leernetwerken bij aan de persoonlijke ontwikkeling van inwoners, die is gericht op basisvaardigheden en arbeidsparticipatie.

Informatiepunt Digitale Overheid (IDO)

Een IDO is een laagdrempelig, fysiek eerstelijns hulploket in een lokale bibliotheek, waar burgers terecht kunnen met vragen over online (overheids)dienstverlening. Deze vorm van dienstverlening is in 2021 van start gegaan. De vragen van burgers gaan niet alleen over de onlinedienstverlening van de overheid, maar ook over online dienstverlening van andere partijen. Met ingang van 2023 zijn de regiefunctie en de daarbij behorende financiering van de IDO's bij de gemeenten komen te liggen.

² Bibliotheekconvenant 2020-2023

De Zorgplicht vanaf 2025

Vanaf 2025 gaat de zorgplicht bibliotheken voor gemeenten gelden. Verwacht wordt dat in 2024 meer informatie beschikbaar komt over de reikwijdte van deze zorgplicht en de financiële middelen die hierbij verstrekt gaan worden. Zoals het nu lijkt, komt er jaarlijks een bedrag van ruim € 58 miljoen beschikbaar voor Nederland. Dit betekent dat de gemeenten kunnen en moeten investeren in goede bibliotheekvoorzieningen in de gemeente.

Hoofdstuk 2: De huidige bibliotheek in het Westerkwartier

Biblionet Groningen

In de provincie Groningen wordt, met uitzondering van de stad, het bibliotheekwerk uitgevoerd door Biblionet Groningen. Biblionet Groningen is een organisatie die bestaat uit 34 bibliotheekvestigingen en meer dan 190 bibliotheken op school, verdeeld over 9 Groninger gemeenten. Biblionet heeft een kantoor in de stad Groningen waar de bedrijfsvoering en logistieke functies zijn gehuisvest. Met zo'n 180 medewerkers en meer dan 850 vrijwilligers werken zij aan professionele, innovatieve en klantgerichte dienstverlening. Dit doen ze voor de bibliotheekleden én voor alle inwoners van de provincie Groningen. Zij werken hierin samen met vele (lokale) partnerorganisaties.

Biblionet Groningen heeft een aanbod ontwikkeld dat aansluit bij de drie hiervoor beschreven maatschappelijke opgaven. Dit aanbod is beschreven in de Producten en Diensten Catalogus (PDC), die jaarlijks geüpdatet wordt. De PDC vormt de basis van het gemeentelijke aanbod. Als gemeente kiezen we welke producten en diensten we afnemen van Biblionet, passend bij de vraagstukken die in onze gemeente leven. De gemeentelijke begroting geeft de financiële kaders aan waarin de inhoudelijke keuzes gemaakt moeten worden. Hiermee is de gemeente verantwoordelijk voor de financiering van het lokale bibliotheekwerk.

Biblionet heeft de verandering ingezet van een klassieke bibliotheek met uitleenfunctie, naar een maatschappelijk-educatieve bibliotheek die midden in de samenleving staat. Dit vloeit voort uit het Landelijke Bibliotheekconvenant 2020-2023. In 2020 heeft Biblionet Groningen haar visie hierop aangepast en daarna de nieuwe werkwijze kenbaar gemaakt in het in 2021 uitgebrachte manifest 'De sleutels van de Bibliotheek;'. Hierin staat geschreven hoe de bibliotheek in de samenleving wil staan: *'Alsjeblieft, hier zijn de sleutels van de bibliotheek. Wij geven ze je graag, want de bibliotheek is voor en vooral v n iedereen'.*

Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI)

Door de Provincie Groningen is Biblionet aangewezen als provinciale steuninstelling voor het bibliotheekwerk. Een POI is een facilitair bedrijf dat openbare bibliotheken in Nederland ondersteunt in de bedrijfsvoering. Zo verzorgen ze het interbibliothecair leenverkeer voor de eigen vestigingen en voor de stadsbibliotheken van het Groninger Forum. En ze zetten zich in voor innovatie van bibliotheekwerk, waardoor de bibliotheek zich ontwikkelt naar een brede, maatschappelijke bibliotheek.

Samenwerking met andere partijen

Bij het werken aan een leven lang leren en het meedoen in de samenleving werkt Biblionet Groningen actief samen met vele partijen. Dit gebeurt bij structurele en incidentele activiteiten, zoals bijvoorbeeld het belastingspreekuur, de Taalhuizen, het kinderboekenfestival of het buurtbakkie.

Partijen met wie Biblionet samenwerkt zijn onder andere:

- Sociaal werk de Schans.
- Humanitas.
- Schuldhulpmaatjes.
- Seniorweb Westerkwartier.
- Digiplein Westerkwartier.
- Alfa College.
- Stichting Lezen en Schrijven.
- Cultuurcoach.
- Wold en Waard.
- Zorginstellingen zoals Het Hoge Heem, Vredewold en De Nieuwe Wierde.
- Dementievriendelijk Westerkwartier.
- Dorpsvertegenwoordiging van een aantal dorpen.
- PLACK Westerkwartier.
- Scholen en kinderopvangorganisaties.

Het huidige aanbod van Biblionet Groningen in het Westerkwartier

De huidige subsidieafspraken zijn gebaseerd op de afzonderlijke afspraken die in de voormalige gemeenten van het Westerkwartier gemaakt zijn. Na de herindeling zijn deze eerder gemaakte keuzes nog niet opnieuw beoordeeld en aangepast aan de schaalgrootte van de gemeente.

Fysieke bibliotheek - basisvoorziening

Biblionet Groningen heeft zeven fysieke vestigingen in de gemeente Westerkwartier, te weten in Aduard, Grijpskerk, Grootegast, Leek, Marum, Oldehove en Zuidhorn. Financiering voor de vestigingen is opgebouwd uit een aantal onderdelen: subsidie voor huisvestingskosten, voor de algemene bibliotheekfunctie van de verschillende vestigingen en voor aanvullende dienstverlening. Er wordt in de PDC onderscheid gemaakt tussen kleine, middelgrote en grote bibliotheken, gebaseerd op de ledenaantallen van die vestiging. Vijf bibliotheken in gemeente Westerkwartier zijn een kleine bibliotheek. De vestiging in Zuidhorn wordt gezien als een middelgrote bibliotheek en de vestiging in Leek is een grote bibliotheek.

Aanvullende activiteiten in de bibliotheekvestiging

In de vestigingen Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn worden aanvullende activiteiten aangeboden. Dit zijn activiteiten op gebied van landelijke campagnes (zoals de Kinderboekenweek), persoonlijke ontwikkeling (workshops over maatschappelijke thema's), taalhuizen³ (vergroten geletterdheid) en digitale vaardigheden (zoals de cursus 'klik en tik'). Ook bij het aanbieden van aanvullende activiteiten zit verschil tussen de vestigingen. In de vestigingen Leek en Zuidhorn wordt een groter pakket afgenomen voor wat betreft meedoen aan landelijke campagnes. Het aanbod aan persoonlijke ontwikkeling, digitale vaardigheden en programmering digitale vaardigheden wordt in Leek, Zuidhorn, Marum en Grootegast gelijk aangeboden, dit betreft op alle locaties een 'klein' pakket. De taalhuizen worden in Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn aangeboden. Deze keuzes zijn overgenomen uit de oude situatie voor de herindeling.

³ Biblionet verzorgt de fysieke plek voor de taalhuizen in het Westerkwartier, de functie van taalhuiscoördinator wordt vanuit het Alfa College uitgevoerd.

Aanvullende activiteiten buiten de bibliotheekvestiging.

Naast de hiervoor genoemde activiteiten die binnen de muren van een vestiging plaatsvinden, heeft Biblionet een aanbod dat niet plaatsvindt binnen de vestigingen van de bibliotheken. Hierbij gaat het om:

- De Bibliotheek op school (dBos): 19 van de 38 basisscholen in het Westerkwartier zijn aangesloten bij het programma dBos. Dit is een leesbevorderingsprogramma dat op de basisscholen wordt aangeboden, inclusief een schoolbieb. Biblionet Groningen ontvangt een gemeentelijke subsidie voor dBos in het PO, de scholen betalen een eigen bijdrage. dBos wordt ook op alle scholen van het voortgezet onderwijs aangeboden, dit financieren deze scholen volledig zelf.
- Boekstart in de Kinderopvang (BIKO): Alle voorschoolse voorzieningen met een VVE⁴ functie zijn aangesloten bij het programma BIKO. BIKO is een taal en (voor)lees stimuleringsprogramma voor jonge kinderen.
- Boekstart voor baby's: Alle pasgeboren baby's krijgen een boekstartkoffertje vanuit het programma Boekstart voor baby's. Hiermee worden ze uitgenodigd om gratis lid te worden van de bibliotheek.

Activiteiten die we niet inkopen

In de PDC staan ook producten en diensten die het Westerkwartier niet ingekocht heeft. Dit komt bijvoorbeeld omdat er geen behoefte is aan het product, maar ook omdat de financiële middelen niet beschikbaar zijn of er nooit een inhoudelijke afweging in is gemaakt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de activiteiten rondom het E-lab⁵, de Voorleesexpress of de boekstartcoach op het consultatiebureau.

Wensen voor de toekomst

Een aantal producten hebben we als Westerkwartier wel ingekocht, maar die zouden idealiter uitgebreid moeten worden. Het programma dBos wordt momenteel ingezet op de helft van de basisscholen. De behoefte bij scholen om hiermee te werken is groter dan de huidige financiële mogelijkheden om deze in te kunnen zetten.

Sinds 2023 wordt dBos gedeeltelijk gefinancierd met incidentele middelen. Dit is ontstaan omdat de toegepaste indexatie voor de subsidie lager lag dan de aangevraagde indexatie vanuit Biblionet. Het product BIKO wordt volledig met incidenteel geld gefinancierd. Dit product is gestart met behulp van Onderwijs Achterstandsbeleid (OAB), maar in 2022 bleek dat er onvoldoende budget in deze middelen aanwezig was. Hierdoor is het programma gedurende 2 jaar gefinancierd vanuit NPO-middelen (Nationaal Programma Onderwijs). Deze financieringsstructuur geeft deze programma's een kwetsbare basis. We willen deze producten structureel inzetten, met als doel de kansengelijkheid duurzaam te vergroten.

Als laatste willen we het aanbod inhoudelijke programmering van de bibliotheekvestiging aanpassen aan het aantal inwoners en de hoeveelheid leden/ gebruikers die in dat gebied wonen. Op deze manier kan de bibliotheek meer betekenen in haar rol op het gebied van maatschappelijke opgaven. Qua vestigingen hebben we de wens dat het fysieke aanbod van Biblionet bereikbaar blijft voor onze inwoners en dat er voor iedereen zoveel mogelijk een vorm van de bibliotheek aanwezig is in de nabije omgeving.

⁴ VVE: Vroegtijdige en Voorschoolse Educatie.

⁵ een werk- en maakplek waar iedereen kan maken, ervaren, experimenteren en ontdekken met 21e-eeuwse vaardigheden.

Ontwikkelingen na de herindeling

In 2020 heeft de Provinciale ondersteuningsinstelling een provinciaal huisvestingsonderzoek uitgevoerd in opdracht van de portefeuillehouders Bibliotheekwerk van de Groninger Gemeenten en de provincie Groningen. De adviezen vanuit dit onderzoek zijn verder uitgewerkt in gemeentelijke adviezen.

Een eerste aanzet voor het wijzigen van de beleidskeuzes is ingezet na het collegebesluit van september 2021. De uitkomsten van het huisvestingsonderzoek hebben geleid tot het besluit een start te maken met het doorvoeren van veranderingen in het aanbod. Hierbij was het uitgangspunt de 'inhoud voor de stenen te plaatsen'. Belangrijkste gevolg van het genomen collegebesluit was om een traject in te gaan tot het veranderen van de dienstverlening in Aduard en Oldehove. Dit bevat onder meer de bestaande dienstverlening in Aduard en Oldehove te beëindigen en een nieuw aanbod te creëren, dat meer gericht is op ontwikkeling en activiteiten in plaats van een grote collectie boeken.

In de gesprekken met de beide dorpsvertegenwoordigers werd duidelijk dat de meerwaarde van de bibliotheek naast het bieden van boeken, ook ligt in de mogelijkheid tot persoonlijke ontwikkeling, ontmoeting met anderen en leefbaarheid in een dorp. Voor Aduard en Oldehove wordt gesproken over het opzetten van een pilot gericht op ontwikkeling en ontmoeting. Deze pilot wordt ontwikkeld samen met een vertegenwoordiging van de dorpen zelf. Het is de bedoeling om de pilot in Aduard in 2024 te laten starten, hiervoor wordt een pilotplan ontwikkeld. Voor Oldehove geldt dat er meer tijd nodig is om de pilot te ontwikkelen, ook omdat er nog veel onduidelijk is met betrekking tot de huisvesting. Vanuit de sociale agenda van Nij Begun is financiering aangevraagd en toegekend om de bibliotheek in Oldehove langer open te laten in de huidige vorm. Dit geeft ruimte om ook in Oldehove toe te werken naar een passende voorziening.

Hoofdstuk 3: het bibliotheekwerk in het Westerkwartier vanaf 2024

Visie op het bibliotheekwerk

De bibliotheek is een belangrijke samenwerkingspartner van de gemeente voor het werken aan maatschappelijke opgaven:

1. Geletterde samenleving.
2. Participatie in informatiesamenleving.
3. Leven lang ontwikkelen.

Dit zijn opgaven die op de landelijke, provinciale en gemeentelijke agenda staan. Deze opgaven zijn ook terug te vinden in het College uitvoeringsplan gemeente Westerkwartier. Door te werken aan de maatschappelijke opgaven wordt laaggeletterdheid bestreden en wordt digitale inclusie en kansengelijkheid bevorderd. Hierdoor is de bibliotheek een belangrijke partner bij armoedebestrijding. De diensten die Biblionet in de gemeente aanbiedt, moeten hier dan ook bij aansluiten. Als gemeente onderschrijven we dat de functie van de bibliotheek veel meer is dan alleen een gebouw met boeken. Dit komt ook naar voren in het collegebesluit uit september 2021 over het bibliotheekwerk.

Voor kinderen en jongeren is (voor)lezen van essentieel belang voor hun ontwikkeling en daarmee voor hun kansen in de maatschappij. In de documentatie van de bibliotheek op school wordt de meerwaarde als volgt benoemd:

Lezen is heel belangrijk voor kinderen. Maar waarom eigenlijk? En wat doet lezen met de taalontwikkeling van kinderen? Wetenschappelijk onderzoek laat het volgende zien:

- Kinderen die veel lezen scoren hoger op de Cito-toetsen taal, wiskunde en studievaardigheden.

- *Kinderen die veel lezen zijn beter in begrijpend lezen, spelling, grammatica en schrijven.*
- *Kinderen die veel lezen, kennen meer woorden. Wie iedere dag een kwartier in een boek leest, kan 1000 nieuwe woorden per jaar leren.*
- *Kinderen van ouders die zelf lezen en die met hun kind praten over boeken komen verder in het onderwijs.*

Landelijk gezien is ongeveer 12% van de bevolking laaggeletterd. In het Westerkwartier ligt dit cijfer op 6%. Wanneer we echter inzoomen op deze cijfers valt op dat met name bij de inwoners die geen migratieachtergrond hebben, het cijfer voor laaggeletterdheid in onze gemeente hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Doordat de cijfers voor inwoners met een migratieachtergrond gunstig zijn, vertekent dit het beeld van onze gemeentelijke cijfers⁶ enigszins. Reden te meer om hier extra op in te blijven zetten.

De bibliotheek is een laagdrempelige voorziening, waar elke inwoner naar binnen kan. Het is geen zorg- of welzijnsinstelling en je hoeft geen hulpvraag te hebben om de bibliotheek te bezoeken. De bibliotheekruimte wordt steeds meer gebruikt voor ontmoeting, denk hierbij aan de 'buurtbakkies', maar ook de aanvullende programmering zoals een informatiemiddag voor kinderen over sterrenkunde. Hiermee vervult de bibliotheek ook een functie op het gebied van de leefbaarheid in een dorp.

Concluderend zien we de bibliotheek als een belangrijke speler voor het bevorderen van kansengelijkheid en het vergroten van de leefbaarheid in onze gemeente. Dit is de basis van onze gemeentelijke visie, zoals beschreven in de inleiding.

Toepassen van deze visie in het Westerkwartier

Door in te zetten op de maatschappelijke taken van de bibliotheek, geven we kinderen, jongeren en volwassenen de mogelijkheid zich te ontwikkelen. Wanneer we dit op een constructieve en eenduidige manier in de gemeente willen inzetten, moeten we keuzes maken op in elk geval de volgende onderwerpen:

- a. het aantal en de spreiding van de fysieke vestigingen;
- b. de inhoudelijke programmering van Biblionet;
- c. de spreiding en inzet van dBos en de financiering van dBos;
- d. het wel of niet structureel inzetten van BIKO.

Er zijn meerdere scenario's denkbaar in de gemeente Westerkwartier. De mogelijkheid om deze scenario's te ontwikkelen, zijn afhankelijk van een inhoudelijke keuze (hoe dekkend willen we het bibliotheekaanbod doorvoeren) en de beschikbare financiële middelen. In dit kaderdocument gaan we een 'plus' zetten op het huidige aanbod. Hierdoor maken we een kwaliteitsslag in het inhoudelijk aanbod van Biblionet, maar proberen we ook zoveel mogelijk binnen de beschikbare financiële middelen te blijven. We maken echter ook vast een doorsteek naar de situatie dat de zorgplicht daadwerkelijk per 2025 wordt doorgevoerd en er extra financiële middelen beschikbaar worden gesteld door het Rijk.

1. Een gelaagdheid aanbrengen in de huidige fysieke vestigingen.

Vaste kosten voor de vestigingen

- a. Voor de fysieke vestiging van Leek en Zuidhorn zien we geen veranderingen. Deze sluit momenteel al aan bij het ledenaantal van de vestiging. Dit betekent dat Leek een 'grote' vestiging blijft en Zuidhorn een 'middelgrote' vestiging.

⁶ <https://geletterdheidinzicht.nl/dashboard>

- b. Marum, Grootegast en Grijskerk worden op basis van ledenaantallen gezien als dorpsbibliotheken. Zij ontvangen subsidie voor de fysieke vestiging op basis van een 'kleine bibliotheek'. Ook voor deze vestigingen geldt dat er geen verandering is ten opzichte van de huidige afspraken.
- c. Voor de vestigingen in Aduard en Oldehove geldt dat we toewerken naar een nieuwe vorm van dienstverlening. Hiervoor wordt momenteel een pilot ontwikkeld die gedurende 2-3 jaar in de beide dorpen gaat lopen. Voor Aduard geldt dat deze pilot in 2024 van start zal gaan. Voor Oldehove geldt dat dit iets langer duurt in verband met de ontwikkelingen op het gebied van huisvesting. In deze pilot worden opgenomen:
 - i. Een Bibliopunt Plus.
 - ii. Activiteiten georganiseerd door het dorp die het ontmoeten en ontwikkelen bevorderen.
 - iii. Ondersteuning mogelijk vanuit Biblionet.
 - iv. Een eenmalige bijdrage voor het aanschaffen van boeken die in het bezit komen van het dorp zelf.
 - v. Een aantrekkelijke omgeving.

Beide dorpen maken hun eigen pilotplan en kennen hun eigen tijdspad. De planning is om in 2024 de pilot Aduard van start te laten gaan en de pilot van Oldehove in 2025. Omdat van beiden nog geen startdatum bekend is, rekenen we de financiële gevolgen van deze wijziging door met ingang van 2025. Met de onlangs verkregen middelen van het programma 'Nij Begun' heeft de gemeente middelen ontvangen om de vestiging in Oldehove nog een jaar open te houden in de huidige vorm en zo toe te kunnen groeien naar de pilot.

Vaste kosten per inwoner

In de PDC van Biblionet worden de kosten voor de fysieke basisvoorzieningen benoemd. Dit zijn de vaste kosten voor de verschillende vestigingen, de hoogte van deze kosten hangt af van de grootte van een vestiging. Daarnaast worden in dit onderdeel van de PDC ('fysieke basisvoorziening') kosten gerekend 'per inwoner'. Dit zijn vaste kosten die Biblionet maakt, maar de hoogte van deze kosten is afhankelijk van het aantal inwoners in een gemeente.

Mogelijkheid verlagen huurlasten andere vestigingen

Naast dat we de gelaagdheid in soorten vestiging willen doorvoeren, is het ook van belang om samen met Biblionet te onderzoeken of huisvestingslasten in de andere vestigingen omlaag kunnen door ruimtes samen met andere partners te gebruiken. Gesprekken hierover moeten nog gaan plaatsvinden.

2. De gelaagdheid doorvoeren in de programmering 'leven lang leren' en 'meedoen in de samenleving'

We gaan de gelaagdheid van de fysieke vestigingen doorvoeren in de inhoudelijke programmering van de vestigingen. Hierbij wordt ook de omvang van de inhoudelijke programmering gebaseerd op ledenaantallen en gebruikers. Op dit moment wordt het inhoudelijk aanbod op de vier kernen van het Westerkwartier geconcentreerd. Hierdoor is het aanbod voor elke inwoner binnen een redelijke afstand te bereiken. Er is echter geen inhoudelijk aanbod op de andere vestigingen en dit wordt wel gemist. Daarnaast past het huidige inkoopbeleid niet bij de omvang van de vestigingen. De vestigingen Leek en Zuidhorn ontvangen verhoudingsgewijs weinig subsidie voor de programmering voor de omvang van dit verzorgingsgebied.

Wanneer we voor Leek (grote vestiging) en Zuidhorn (middelgrote vestiging) de gelaagdheid één op één doorvoeren in de programmering, is dit een erg grote financiële stap ten opzichte

van het huidige aanbod. Door de gelaagdheid op een andere manier door te voeren wordt ook een significante kwaliteitsslag gemaakt. Er wordt ook gekeken naar een aanbod in Grijpskerk, Aduard en Oldehove, passend bij de omvang van de locatie.

Dit betekent concreet dat op de vestigingen het volgende aanbod geboden wordt:

- a. Bij de vier vestigingen in de kernen van het Westerkwartier:
 - i. Op het onderdeel 'Leven Lang Leren – landelijke campagnes' een pakket 'groot' afnemen in Leek, een 'middelgroot' in Zuidhorn en een 'klein' in Marum en Grootegast.
 - ii. Op het onderdeel 'Leven lang leren - persoonlijke ontwikkeling' een pakket 'middelgroot' afnemen voor Leek en Zuidhorn en een pakket 'klein' voor Marum en Grootegast.
 - iii. Het onderdeel 'meedoen in de samenleving – digitale vaardigheden' aanbieden in de vestigingen Leek, Zuidhorn, Marum en Grootegast.
 - iv. Op het onderdeel 'meedoen in de samenleving – programmering basisvaardigheden' een pakket 'klein' aanbieden in Marum en Grootegast en het pakket 'middelgroot' in Leek en Zuidhorn.
- b. Maatwerk aan te bieden in de overige vestigingen:
 - I. Op de locaties Aduard en Oldehove wordt maatwerkondersteuning ingezet met als doel het ondersteunen van het organiseren van activiteiten die passen bij de pilot van het dorp en de visie van Biblionet. Jaarlijks is 25 uur per dorp beschikbaar op basis van een uurtarief á € 67⁷. Na het eerste jaar wordt geëvalueerd of het aantal uren dat gerekend wordt, passend is bij de ondersteuningsbehoefte. De maatwerkondersteuning wordt beschikbaar gesteld vanaf 2024, zodat ondersteuning bij het opstarten van de pilot mogelijk is.
 - II. Grijpskerk: Grijpskerk zit qua ledenaantallen en aantal gebruikers tussen de andere vestigingen in. Omdat er geen pilot gaat draaien in Grijpskerk, kan er geen maatwerkondersteuning op uurbasis worden toegekend. Daarom wordt in Grijpskerk een klein pakket persoonlijke ontwikkeling ingezet.

3. Taalhuizen

De taalhuizen van het Westerkwartier blijven op de huidige locaties, te weten Grootegast, Marum, Leek en Zuidhorn. Hierbij blijven de kosten gelijk. In maart 2023 is door het college het Regionaal Educatieplan Noordenveld/ Westerkwartier en de financiering van de taalhuizen vastgesteld. Hierdoor is een verandering in de taalhuizen op deze vier locaties niet aan de orde. De taalhuiscoördinatoren worden bekostigd vanuit de middelen voor 'Taalhuizen en Volwasseneducatie', de huisvestingslasten van de taalhuizen worden bekostigd vanuit de middelen voor 'Bibliotheek'.

4. Taal als basis en plezier in leren:

Het is belangrijk om al op jonge leeftijd te beginnen met taalontwikkeling en leesbevordering. (Voor)lezen ligt aan de basis van de taal- en leesontwikkeling van kinderen en aan de kansen die zij krijgen op school en in de maatschappij⁸. Biblionet Groningen werkt toe naar een doorlopende leeslijn van 0-18 jaar en biedt daarvoor de volgende leesbevorderingsprogramma's aan in het Westerkwartier:

⁷ Prijspeil 2023

⁸ www.lezen.nl, stichting Lezen

- a. Boekstart voor baby's (het boekstartkoffertje): dit programma stimuleert ouders van heel jonge kinderen om voor te lezen en lid te worden van de bibliotheek. De ouders van alle pasgeborenen krijgen het boekstartkoffertje aangeboden via het consultatiebureau. Dit programma willen we behouden.
- b. Boekstart in de Kinderopvang (BIKO): BIKO wordt momenteel aangeboden aan alle kinderen die een kinderdagverblijf (KDV) met een VVE aanwijzing bezoeken. Dit zijn in totaal 1078 kindplaatsen. Sinds 2019 wordt BIKO gefinancierd met incidentele middelen. Met het vaststellen van dit kaderdocument gaan we dit programma structureel inzetten voor deze groep kinderen. Dit heeft tot gevolg dat dit programma met ingang van 2024 met structurele middelen gefinancierd wordt. Wanneer er ruimte in de financiële middelen vanuit de zorgplicht is, zullen we gaan inzetten op het nog verder uitbreiden van het aantal BIKO's op kinderopvanglocaties zonder VVE.
- c. dBos PO: dBos PO wordt aangeboden aan 19 scholen in het Westerkwartier. Dit zijn de scholen die grotendeels voor de herindeling afspraken over dBos hebben gemaakt. Het toevoegen van nieuwe scholen aan dBos is financieel nauwelijks mogelijk geweest in de afgelopen jaren, maar deze behoefte er is wel bij scholen. De kosten voor dBos worden grotendeels vanuit gemeentelijke middelen gefinancierd, er geldt een kleine eigen bijdrage per leerling voor de school zelf.

Tot 2023 werd dBos werd betaald vanuit structurele gemeentelijke middelen. Voor de subsidietoekenning van 2023 bleek dat dit niet meer volledig mogelijk was omdat er een bezuiniging moest worden doorgevoerd als gevolg van een ontoereikende indexatie op de gemeentelijke subsidie. Als gevolg van deze indexatie ontstond er een tekort, wat tot gevolg zou hebben dat een aantal dBos locaties zou moeten sluiten. Door gebruik te maken van incidentele NPO-middelen, hebben we dit kunnen voorkomen. Met het vaststellen van dit kaderdocument willen we de middelen voor dBos weer structureel maken.

Daarnaast willen we alle basisscholen die niet in de nabije omgeving van een bibliotheek staan, de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan dBos. Dit gaat om vijf scholen (Lutjegast, Niekerk, Oldekerk, Oldehove en Opende).

Wanneer er ruimte in de financiële middelen vanuit de zorgplicht is, zullen we gaan inzetten op het nog verder uitbreiden van het aantal dBos locaties op scholen.

- d. dBos VO: Op alle VO scholen in het Westerkwartier is een dBos VO aanwezig. Biblionet heeft met de scholen in het VO financieringsafspraken gemaakt, hiervoor wordt geen subsidie vanuit de gemeente verstrekt.

5. Informatiepunt Digitale Overheid.

Met ingang van 2024 is de financiering voor het IDO opgenomen in de PDC. De bibliotheek heeft de bedragen die de gemeente ontvangt voor de IDO opgenomen in de PDC. Een klein gedeelte van de financiering wordt ingezet voor de gemeentelijke regiefunctie, zoals in de SPUK als mogelijkheid wordt benoemd.

6. Huisvestingslasten

Biblionet ontvangt subsidie voor de huisvestingslasten. Halverwege 2023 is de bibliotheek Marum verhuisd naar haar nieuwe locatie in de Hazelaar. Hierdoor zijn de huurlasten verhoogd. Deze verhoging is opgenomen in de gemeentelijke begroting.

Overig aanbod vanuit de PDC

Vanuit de PDC worden er andere programma's aangeboden die we als gemeente kunnen afnemen. Oordelend vanuit de financiële ruimte voor het bibliotheekwerk hebben deze programma's een minder hoge prioriteit dan de programma's die we wel (willen) afnemen en worden ze niet ingekocht.

Conclusie

Door nu te investeren in een kwalitatief en dekkend bibliotheekaanbod, zorgen we ervoor dat Biblionet kan werken aan de maatschappelijke opgaves. Alle inwoners krijgen de mogelijkheid zich te ontwikkelen, of dit nu via een cursus in de buurt gaat, via een Taalhuis of via een inspiratieavond die in de bibliotheek wordt georganiseerd. Hiermee bouwen we verder aan een samenleving die kansengelijkheid bevordert.